**Софія ШУСТІКОВА,**
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: sonasustikova0@gmail.com

*Науковий керівник:*
**Надія СЕНЬОВСЬКА,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

## ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Цифрова трансформація освіти ставить учителя-словесника перед питанням: як скористатися можливостями генеративного штучного інтелекту (ШІ), не втративши головного в літературній освіті – живого читацького переживання тексту. У «Словнику термінів у сфері штучного інтелекту» систему ШІ визначено як програму, що працює з різним рівнем автономності й на основі вхідних даних генерує прогнози, контент, рекомендації чи рішення [1, с. 26]. Стратегічне значення цих технологій для країни, зокрема й для освіти, закріплено Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні [2]. ЮНЕСКО в першому глобальному керівництві щодо генеративного ШІ в освіті обстоює людиноцентричний підхід і пропонує встановити вікові обмеження для самостійного спілкування учнів із такими платформами [3]. Чинні модельні програми з української літератури для 7–9 класів не регламентують використання ШІ [8], тож рішення про його застосування залишається за вчителем.

Проблематику інтеграції ШІ в освіту висвітлюють Р. Гуревич зі співавторами, які розглядають її проблеми, виклики, загрози та перспективи [4]. На матеріалі літературної освіти С. Дубова пропонує використовувати ШІ не як засіб плагіату, а як предмет завдань, що розвивають критичне мислення: перевірку даних, пошук логічних помилок, порівняння й аргументацію [5]. А. Максимчук аналізує переваги, недоліки та етичні аспекти застосування ШІ на уроках української літератури [6]. О. Кузьменко та В. Герасимович підкреслюють, що платформи на кшталт ChatGPT,

Gemini і Copilot дають змогу швидко отримувати зворотний зв'язок і працювати з візуальним контентом, але потребують відповідального ставлення користувача [7, с. 208]. Водночас порівняльний аналіз доступних платформ на матеріалі конкретних творів шкільної програми та власний педагогічний досвід залишаються малодослідженими.

Мета дослідження – з'ясувати можливості та обмеження безкоштовних ШІ-платформ на уроках української літератури й описати досвід їх застосування у 8 класі. Для цього чотири платформи – ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Copilot і Le Chat – отримали однакові промти за трьома напрямами: допомога вчителеві (план-конспект, різнорівневі завдання й рубрика оцінювання до повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»), створення медіаконтенту (сценарій подкасту, партитура виразного читання «Заповіту» Т. Шевченка, зображення за мотивами поеми «Кавказ») та допомога учневі (аналіз поезії Лесі Українки «Contra spem spero!», пояснення імпресіонізму на прикладі новели «Intermezzo», питання для самоперевірки за п'єсою «Хазяїн»). Відповіді були проаналізовані за схожістю щодо тексту твору, методичною відповідністю вимогам НУШ, дидактичною цінністю та повнотою.

Результати засвідчили суттєві відмінності між платформами. Gemini запропонував найзрілішу з методичного погляду відповідь: урахував складність повісті для восьмикласників, увів аудіоприйоми й створив найдетальнішу рубрику оцінювання. ChatGPT вирізнився чіткою структурою та чесним позначенням цитат як переказу, проте його тестові завдання виявилися надто простими для 8 класу. Copilot запропонував логічний, але менш глибокий план, а його тестові питання («Хто автор повісті?») не перевіряли знання змісту. Le Chat показав найгірший результат: у відповіді були обірвані речення, фактична помилка (нібито Марічка гине від руки Палагни, тоді як вона тоне в ріці), вигаданий опис природи, поданий як цитата з «Intermezzo», та неіснуючі персонажі п'єси «Хазяїн». Отже, головний ризик – «галюцинації» ШІ, які виглядають переконливо, а це збігається з висновками всеукраїнського дослідження про ризик недостовірної інформації та недоброчесного копіювання готових відповідей учнями [9].

Власний досвід застосування ШІ отримано під час проходження педагогічної практики у Тернопільській спеціалізованій школі I–III ступенів

№ 3 з поглибленим вивченням іноземних мов (Тернопільська обл., м. Тернопіль, вул. Грушевського, 3; угода № 20 від 12.01.2026 р.). На уроках української літератури (8 клас) під час вивчення «Билин про Іллю Муромця та Солов'я» було використано ШІ як засіб навчання. Основний принцип роботи – «учитель керує – ШІ допомагає – перевіряє людина». На етапі підготовки було використано Gemini та ChatGPT для чернетки плану-конспекту уроку. Чернетку звірено з текстом билини та модельною програмою [8]: надто складні прийоми скорочено, а завдання, що не потребували знання тексту, замінено власними, зорієнтованими на образ Іллі Муромця, постать Солов'я-розбійника й жанрові ознаки билини.

Особливо вдалим виявилося застосування ШІ для літературних диктантів. Було запропоновано платформі Gemini скласти літературні диктанти до «Билини про Іллю Муромця та Солов'я» і до твору Раїси Іванченко «Ярославни»; ШІ дуже якісно й тематично їх оформив: питання відповідали змісту творів, мали чітку структуру, були різнорівневими й охоплювали питання про персонажів, події та художні деталі. Після перевірки та незначного редагування диктанти було використано на уроках української літератури.

Крім того, ШІ слугував об'єктом критичного аналізу. Учні в парах отримали коротку «відповідь ШІ» про образ Іллі Муромця, до якої було внесено п'ять неточностей: щодо жанру твору (билину названо авторським прозовим твором), місця народження героя (замість Мурома названо Київ), його дитинства (замість тривалої нерухомості – «неймовірна сила змалечку»), зброї та долі Солов'я-розбійника (замість стріли – меч, замість живого полоненого – вбивство на місці), а також мотиву дороги до Києва. Пари мали знайти ці неточності, спростувати кожну цитатою з тексту билини та пояснити, чому ШІ міг так помилитися. Таке завдання узгоджується з підходом, за якого ШІ є матеріалом для верифікації даних і розвитку критичного мислення [5]. Задля безпеки й відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО щодо віку користувачів [3] учні не працювали з платформами самостійно: за потреби запити вводила вчителька на спільному екрані, а особисті дані в запити не вносилися.

Отже, безкоштовні ШІ-платформи можуть суттєво скоротити час підготовки вчителя до уроку, проте жодна з них не замінює фахової перевірки: навіть найкраща відповідь потребує звірення з текстом твору.

З огляду на це, педагогу доцільно скористатися такими методичними рекомендаціями:

1) формулювати конкретні промти із зазначенням класу, твору, формату й хронометражу;

2) використовувати ШІ для створення дидактичних матеріалів, зокрема літературних диктантів, і перетворювати його помилки на навчальний матеріал для розвитку критичного мислення;

3) зберігати за учнем авторство інтерпретації, а за ШІ – роль помічника

4) вводити чіткі правила прозорого використання ШІ, орієнтуючись, зокрема, на шкалу прийнятного використання генеративного ШІ, запропоновану в рекомендаціях МОН і Мінцифри [10].

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в порівнянні результатів навчання класів, що працювали з ШІ та без нього.

**Список використаних джерел:**

1. Словник термінів у сфері штучного інтелекту. Київ : Мінцифри, 2024. URL: https://storage.thedigital.gov.ua/files/2/72/389a01ab0cc82040dfe172f94d1af720.pdf (дата звернення: 15.05.2026).

2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 груд. 2020 р. № 1556-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p (дата звернення: 15.05.2026).

3. Miao F., Holmes W. Guidance for generative AI in education and research. Paris : UNESCO, 2023. 44 p. DOI: https://doi.org/10.54675/EWZM9535 (дата звернення: 15.05.2026).

4. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л., Воєвода А. Л., Люльчак С. Ю. Інтеграція штучного інтелекту в сферу освіти: проблеми, виклики, загрози, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців.* 2024. Вип. 72. С. 171–186. DOI: https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-170-186 (дата звернення: 15.05.2026).

5. Дубова С. Застосування штучного інтелекту в процесі розвитку критичного мислення учнів на уроках української літератури. *Методичний пошук учителя-словесника* : зб. наук.-метод. статей студентів і

магістрантів / гол. ред. О. А. Пойда. Київ : Ліра-К, 2026. Вип. 14. С. 156–163. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/handle/123456789/18053 (дата звернення: 07.10.2026).

6. Максимчук А. Використання штучного інтелекту на уроках української літератури в якості ефективного засобу навчання. *Методичний пошук учителя-словесника* : зб. наук.-метод. статей студентів і магістрантів / гол. ред. О. А. Пойда. Київ : Ліра-К, 2026. Вип. 14. С. 190–196. URL: https://dspace.vspu.edu.ua/handle/123456789/18061 (дата звернення: 07.10.2026).

7. Кузьменко О. Ю., Герасимович В. А. Роль ШІ у трансформації методики викладання англійської мови: педагогічні перспективи та ризики. *Інноваційна педагогіка.* 2025. Т. 2, *№ 83.* С. 206–210. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.40 (дата звернення: 15.05.2026).

8. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А. Українська література. 7–9 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ : МОН України, 2024. (Наказ МОН України від 24.12.2024 р. № 1787).

9. Всеукраїнське дослідження використання штучного інтелекту у шкільній освіті. 2023. URL: https://mon.gov.ua/news/rezultati-vseukrainskogo-doslidzhennya-pro-perspektivi-shi-v-zagalniy-seredniy-osviti (дата звернення: 15.05.2026).

10. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти. Київ : МОН України ; Мінцифри України, 2025. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Vykorystannya_AI_u_vyshchyy_osviti.pdf (дата звернення: 07.10.2026).